

им. В.И. Вернадского. Серия «Экономика и управление». – 2010. – Т. 23 (62), №1. – С. 35–41.

2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної цільової програми розвитку українського села на період до 2015 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.dov.ua/apk?nid = 2976>. – Назва з екрана.

3. Концепція сталого розвитку сільських територій. Проект схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://minagro.dov.ua/apk?nid>

4. Янченко З.Б. Рівень інвестиційного покриття потреб аграрного сектору України / З.Б. Янченко // Інвестиції: практика та досвід. – 2012. – №2. – С.15–18.

5. Юрків Н.Я. Фінансування підприємств реального сектору економіки: шляхи вдосконалення / Н.Я. Юрків // Фінанси України. – 2012. – №7 – С. 118–127.

6. Гуткевич С.О. Інвестування: теорія і практика: навч. посіб. – / С.О. Гуткевич. – К. : Вид-во Європ. Ун-ту, 2006. – 234 с.

Рассмотрены основные причины, сдерживающие устойчивое развитие сельского хозяйства, проблемы, требующие системного решения в настоящее время как сельского хозяйства, так и агропродовольственного производства, объемы и источники финансирования.

Финансовое обеспечение, системное решение, источники финансирования, устойчивое развитие, государственная поддержка.

In the article the main reasons which restrain sustainable development of agriculture are considered. As well, the main problems that require systemic solution in agriculture and agri-food production including the amounts and sources of funding are explored.

Financial support, system solutions, funding sources, sustainable development, public support.

УДК 336.01 + 657

ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ НА СТИКАХ ФІНАНСОВОЇ І БУХГАЛТЕРСЬКОЇ НАУКИ

В.М. Жук, член-корр., доктор економічних наук

Висвітлено проблеми фінансової безпеки підприємств та аграрної галузі України в цілому. Запропоновано теоретичні та методичні підходи до вирішення проблем фінансової безпеки на стиках фінансової та бухгалтерської науки. Розкрито сутність та корисність ідеології наукового імперіалізму на прикладі бухгалтерського імперіалізму.

© В.М. Жук, 2014

Уточнено сутність понять «фінансова безпека підприємства» та «макроекономічний рівень фінансової безпеки». Наведено приклад наукового забезпечення розв'язання проблем фінансової безпеки аграрних підприємств України у поєднанні облікової політики та дії спеціальних режимів оподаткування.

Фінансова безпека, дослідження на стиках наук, бухгалтерський імперіалізм, спеціальні режими оподаткування, облікова політика, фінансова звітність.

Відомо, що частіше вирішення проблем практики забезпечується на стиках наук. Як не дивно, але точні науки (математика, фізика, хімія і т. д.), маючи сильніші версії теорії, повніше використовують цей шлях чим гуманітарні науки (право, економіка і т. д.) де слабша версія теорій мала б стимулювати саме такий напрям їх розвитку.

Знаючи цю слабкість, західна економічна наука у ХХ ст. приросла явищем «економічного імперіалізму». На світ з'явилась інституціональна теорія (поєднуючи економіку – психологію – право), «біологічна метафора в економіці» та багато інших доктрин, що вирішували ті чи інші проблеми ринкової економіки.

Сьогодні у розвиненому світі, як і в Україні набирає ваги парадигма «бухгалтерського імперіалізму» (Щоправда на Заході уже давно не використовується назва «бухгалтер» до фахівців з інформаційного менеджменту. Проте, ми застосовуємо термінологію саме «бухгалтерський імперіалізм» для кращого сприйняття цього явища в наших реаліях).

Бухгалтерський імперіалізм найбільших успіхів набув на «полі» фінансової науки. Це стало особливо очевидно після глобальних фінансових криз 2000 і 2008 рр. та залучення в 2009 р. країнами G 20 Міжнародної федерації бухгалтерів до розв'язання цих проблем. У результаті було об'єднано фахівців різних спеціальностей та утворено Раду з фінансової стабільності при G 20, визначено методологію та практичні кроки її роботи [1].

В Україні розв'язанню проблем на стиках економічних наук не приділяється належної уваги. Більшість провідних економістів держави недооцінюють потенціал бухгалтерської науки і практики та не бачать потреби застосування її методів й інструментарію при розробці стратегії, програм чи вирішення негайних кризових проблем, включаючи проблему фінансової безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретико – методологічних основ формування та використання фінансової безпеки зробили вітчизняні вчені: О.І. Барановський, О.Д. Василик, Н.Г. Виговська, П.І. Гайдуцький, В.М. Геєць, К.С. Горячева, М.Я. Дем'яненко, А.О. Єпіфанов, М.М. Єрмошенко, Ю.О. Лупенко, І.О. Лютий, Б.І. Пасхавер, О.М. Петрук, П.Т. Саблук, В.П. Синчак, Л.М. Худолій та ін.

Безцінний внесок у дослідження проблеми управління системою фінансової безпеки зробили західні вчені: Дж.К. Ван Хорн, Т. Аллісон, К. Жюгляр, Дж. Найт, Г. Фостер, Й Шумпетер.

В останні роки лише у спеціалізованій вченій раді по захисту докторських дисертації ННЦ «Інститут аграрної економіки» НААН України за цим напрямом захищено біля десяти робіт. Серед них: «Фінансова безпека сільського господарства» О.В. Гривківської, «Фінансова безпека аграрних формувань в системі корпоративного управління» Н.М. Давиденко, «Управління системою фінансової безпеки підприємства» Ю.Т. Кіма, «Фінансова безпека сільськогосподарських виробничих кооперативів» К.М. Мельник та ін.

Більшість вчених під фінансовою безпекою підприємства визначають певний стан фінансових ресурсів, за яким забезпечується ефективна (прибуткова) діяльність підприємства, захист його фінансових інтересів та здатність зберігати свою ліквідність, окупність, платоспроможність від впливу різного роду небезпек і загроз [2].

Розглядаючи економіко–правову сутність фінансової безпеки ширше О.В. Гривківська обґрунтовує, що фінансова безпека є складовою фінансового механізму функціонування галузі, і являє собою сукупність фінансових методів та важелів досягнення цілей фінансової стратегії суб'єкта (забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки у контексті участі України у світоінтеграційних процесах), систему управління його фінансовою діяльністю, і визначається завданнями і можливостями директивного фінансового механізму [3].

Складовими фінансової безпеки більшість вчених бачать розмір статутного капіталу підприємства, величину його активів, об'єми реалізації, оборотність активів, розмір інвестицій, рівень інновацій та відповідні показники (коефіцієнти) їх наявності та використання. На макрорівні це системи оподаткування, кредитування, бюджетної підтримки, регулювання цін та ринків, вартість національної валюти та ін.

Поряд із вагомими здобутками вітчизняної школи фінансистів деякі проблеми залишаються вивченими недостатньо. Зокрема, недостатньо розкриті теоретичні засади особливостей формування фінансової безпеки у сільському господарстві, неузгодженою залишається проблема категорійно–понятійного апарату, відсутні моделі–конструкції адаптивних механізмів фінансової безпеки до реальних, своєрідних умов функціонування підприємств за їх спеціалізацією. Практично відсутні сучасні моделі та методи прогнозування фінансової безпеки, формування її основ з організації обліку, оцінки активів, власного капіталу і зобов'язань, підготовки публічної фінансової звітності.

Мета дослідження – теоретичне обґрунтування нових підходів до вирішення проблем наукового забезпечення подолання кризових явищ та розвитку вітчизняної економіки на стиках економічних наук, зокрема вирішення проблеми фінансової безпеки аграрних підприємств на стиках фінансової та бухгалтерської науки.

Виклад основного матеріалу. У цьому дослідженні застосовано систему економіко–статистичних методів аналізу та синтезу, діалектичний метод пізнання теорій та економічних явищ, а, також, використано логічні та емпіричні методи досліджень, виходячи із досвіду роботи автора керівником фінансово–облікової служби сільськогосподарського підприємства та головного партнера аудиторської компанії.

Більшість сучасних теорій економічних наук базуються на філософській платформі позитивізму. Вузкоспеціалізовані, нормативні теорії відходять в минуле. Ефективних поодиноких наукових вирішень проблем сучасного соціоекономічного простору не існує. Проте, кожна складова економічної науки намагається творчо освоїти «поле» суміжної науки, приростаючи новаціями на стижах. Це позитивне явище і в Україні його не варто обмежувати надуманими паспортами спеціальностей.

Саме на такій філософській платформі нами розроблено інституціональну теорію бухгалтерського обліку та обґрунтовано необхідність застосування ідеології поглиблення і розширення впливу обліку – бухгалтерський імперіалізм [4].

Останнє важко сприймається в Україні. Проте ще в 70–ті рр. ХХ ст. Президент США Дж.Ф. Кеннеді з трибуни ООН порівняв бухгалтерську звітність із «мовою бізнесу», а сам облік – з «мовним апаратом» економіки. Проте в Україні серед науковців до цих пір вважається предметом бухгалтерського обліку лише відображення фактів і явищ господарювання. Безперечно що останнє є складовою його предмету, але «мова бізнесу» призвана забезпечувати більше. А саме – довіру, порозуміння і керованість соціально–економічного простору. Зрілий (ширший) предмет науки формує бухгалтера не «рахівником», а інформаційним менеджером, призваним вирішувати коло мікро– та макроекономічних проблем, включаючи і фінансову безпеку. Так уже є у практиці розвинутих країн та передових підприємств України.

За оцінками Світового банку кількість головних бухгалтерів на підприємствах України (500 тис. осіб) в рази переважає кількість фахівців інших економічних спеціальностей (76,5 тис. осіб). На переважній більшості сільськогосподарських підприємств бухгалтери єдині працівники економічного спрямування [5].

По великому рахунку, ця спеціалізація дозволяє вирішувати більшість прикладних функціональних потреб підприємства з економіки і фінансів, а не навпаки.

Чому ж тоді при підготовці кадрів і у науці економічні спеціалізації недостатньо пов'язані? Очевидно, що така проблема характерна для пострадянських країн, адже у Західній науці і освіті домінують інформаційні менеджери (бухгалтери–фінансисти і економісти в одному). У нашій науці і освіті все складніше.

Наявність піднятої проблеми яскраво демонструє відсутність «бухгалтерської складової» у науковому забезпеченні вирішення проблем фінансової безпеки. Як зазначалось вище, більшість вітчизняних дослідників пов'язують фінансову безпеку з усім, окрім обліку.

Натомість очевидно, що на практиці забезпечити фінансову безпеку без бухгалтерів неможливо. Західна наукова думка, наприклад, Асват Дамодаран [6], Семюель А. Діпіаза–молодший, Роберт Дж. Екклз [7] та багато інших переконливо обґрунтовують ключові позиції обліку і фінансової звітності у питаннях фінансів, в т. ч. і фінансової безпеки.

Невідповідність вітчизняної науки практиці та зарубіжним дослідженням ми пов'язуємо з феноменом «path dependence» – залежністю нашої науки від минулого. Безперечно, раніше бухгалтерська наука була слабшою від економічної і не знаходила застосування при відпрацюванні політики фінансової безпеки. Однак, тепер все змінилося.

Застосування Міжнародних стандартів фінансової звітності, облікової політики дозволяє бухгалтерам мати більший вплив не тільки на фінансову безпеку на рівні підприємства, але і галузі та держави в цілому. Однак, поки що ця «зброя» у невмілих руках. Яскравою ілюстрацією до цього може слугувати декларування підприємствами аграрного сектору України високої рентабельності роботи (табл. 1). Останнє в значній мірі пов'язується із спеціальними режимами оподаткування і призводить до ініціатив Уряду по їх відміні. Діючи за феноменом «path dependence», бухгалтери не усвідомлюють і не засвоюють переваг галузевої облікової політики, чим, вирішуючи проблеми фінансової безпеки на рівні податкової звітності підприємства, поставили ті ж підприємства на грань фінансової прірви неухважно до публічної бухгалтерської звітності.

1. Рентабельність операційної діяльності підприємств різних галузей економіки України, %

Показники по КВЕД 2010	2010	2011	2012	2013
Всього по Україні, в т. ч.:	4,0	5,9	5,0	3,9
- сільське, лісове та рибне господарство	22,9	23,2	21,7	11,8
- промисловість	3,5	4,7	3,4	3,0
- будівництво	-1,5	0,2	-0,1	-0,4
- оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	9,8	15,0	12,2	9,5
- тимчасове розміщення й організація харчування	-1,8	-0,1	-1,1	-2,8
- фінансова та страхова діяльність	3,5	6,2	6,1	6,2

Втрата режиму спеціального оподаткування є, на сьогодні, найбільш реальною загрозою фінансової безпеки підприємств АПК. В умовах відсутності бюджетної підтримки, здорожчання вартості кредитних ресурсів, відтоку інвестицій щорічні пільги у розмірі 17–19 млрд грн. є єдиним джерелом вирішення проблем безпеки сільськогосподарських підприємств.

Натомість Уряд під тиском Світового банку, Міжнародного валютного фонду, інших донорів і кредиторів керується офіційною статистикою, не вдаючись особливо у природу походження її цифр.

У 2009 р. Колегією Міністерства аграрної політики та продовольства України була прийнята, розроблена НААН України, Концепція розвитку бухгалтерського обліку в аграрному секторі економіки. Однак,

передбачені в ній заходи, в т. ч. і по розробці галузевої облікової політики, підвищенню кваліфікації бухгалтерів, їх націленості на забезпечення фінансової безпеки, були зняті з виконання.

У 2012 р. на проблему облікового забезпечення фінансової безпеки звернув увагу Аграрний союз України (Ця організація на сьогодні об'єднує біля 5 тис. середніх аграрних сільськогосподарських підприємств). Спільно з Інститутом обліку і фінансів НААН України він започаткував семінари–навчання з бухгалтерами підприємств. Паралельно Федерація аудиторів, бухгалтерів і фінансистів АПК України (об'єднує біля 2 тис. фахівців) розпочала серед своїх членів підвищення кваліфікації з розв'язання проблем фінансової безпеки.

На сьогодні наукою та професійним рухом відпрацьовано певне методологічне і методичне забезпечення інвестиційної привабливості та фінансової безпеки підприємства й аграрної галузі [8, 9]. Воно включає: методики аналізу стану фінансової безпеки підприємства та його інвестиційної привабливості; методику виявлення нерозкритого потенціалу і загроз; положення з оцінки, дооцінки та постановки на баланс земель та прав на їх оренду, нематеріальних активів, біологічних активів, основних та оборотних засобів; методичні рекомендації з підготовки і оприлюднення публічної бухгалтерської звітності та розширених інформаційних проспектів підприємств.

Окремої уваги заслуговують дослідження формування та прийняття до обов'язкового виконання галузевої облікової політики. Остання носить рамковий характер та окреслює ідеологію облікових політик усіх підприємств АПК.

Проміжні результати цієї роботи демонструє і табл. 1. Переконані, що у значній мірі ця робота дозволила Міністерству аграрної політики та продовольства України, НААН України, галузевим професійним об'єднанням виробників (Аграрний союз України, Український клуб аграрного бізнесу, Союз птахівників України та ін.) відстояти дію спеціальних режимів оподаткування у 2013 р. (тоді мова йшла про втрати 5,2 млрд грн. щорічно) та у 2014 р. (сьогодні ціна питання можлива втрата 10 млрд грн. щорічно). Пряма причетність до цього бухгалтерської науки яскраво демонструє її вагому місію у вирішенні проблем фінансової безпеки.

Очевидна потреба і у подальших дослідженнях, які сьогодні ми означаємо через наукове забезпечення: капіталізації підприємств; гармонізації галузевої облікової політики та публічної бухгалтерської звітності, трансформації інституціональних основ професії бухгалтера–фінансиста.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Навчити бухгалтерів–фінансистів справа освіти, показати ефективний шлях досліджень, роботи – науки. Очевидно, що сьогодні проблеми фінансової безпеки неможливо вирішити без бухгалтерської науки. Фінансова наука, вирішуючи проблеми фінансової безпеки, має діяти на стиках з

бухгалтерською наукою і навпаки. Успішний західний досвід і наші «набиті шишки» у цьому питанні яскраве тому підтвердження.

Обмеження в Україні наукових досліджень, так званими паспортами спеціальностей є архаїчним та таким, що не відповідає західним стандартам і потребам вітчизняної науки і практики. Ефективне наукове забезпечення вирішення проблем практики вимагає досліджень на стику наук, що відповідає ідеології нового Закону України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. №1556–VII, та має розширити при цьому повноваження спеціалізованих рад по захисту дисертацій.

Під фінансовою безпекою суб'єкта господарювання доцільно розуміти стан та якість представлення фінансових ресурсів у публічній бухгалтерській звітності підприємства, за яким забезпечується його інвестиційна привабливість, ефективна діяльність і розвиток, захист інтересів працівників, держави, кредиторів та власників. Управління фінансовою безпекою базується на новітній організації обліку, оцінці активів, власного капіталу і зобов'язань, стратегії і тактиці у звітності (обліковій політиці).

Макроекономічний рівень фінансової безпеки являє собою стан соціально–економічних складових, що в сукупності забезпечують галузі, державі сталий розвиток. Серед цих складових базовою є облікова політика держави та зрілість інституту професійних бухгалтерів–фінансистів.

Список літератури

1. Key Standards for Sound Financial Systems [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.financialstabilityboard.org/cos/key_standards.htm
2. Розвиток фінансів в умовах відкритої економіки: колективна монографія [М.М. Александрова, Н.Г. Виговська та ін.]; за ред. проф. О.М. Петрука. – Житомир: ПП «Рута», 2012. – 416 с.
3. Гривківська С.В. Фінансова безпека сільського господарства автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. економіч. наук: спец. 08.00.08 «Гроші, фінанси і кредит» / С.В. Гривківська. – К., 2012. – 35 с.
4. Жук В.Н. Основы институциональной теории бухгалтерского учета: Монография / В.Н. Жук. – К.: «Аграрная наука», 2013. – 408 с.
5. Жук В.М. Інституціональна теорія бухгалтерського обліку в науковому забезпеченні соціально–економічного розвитку: наукова доповідь. – К.: Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки», 2013. – 50 с.
6. Дамодаран А. Инвестиционная оценка: Инструменты и методы оценки любых активов / Асват Дамодаран; пер. с англ. – 5–е изд. – М.: Альпина Бизнес Букс, 2008. – 1340 с.
7. Дипиаза С. (младший), Эклз Р. Будущие корпоративной отчетности. Как вернуть доверие общества / Сэмюэл А. Дипиаза (младший), Роберт Дж. Эклз; пер. с англ. – М.: Альпина Паблишер, 2003. – 212 с.
8. Облікове забезпечення інвестиційної привабливості та безпеки підприємства й аграрної галузі: практичне керівництво / [В.М. Жук, Б.В. Мельничук, Ю.С. Бездушна та ін.]; за ред. В.М. Жука. – К.: ТОВ «Всеукраїнський інститут права і оцінки», 2013. – 88 с.

9. Жук В.М. Облікові технології у забезпеченні інвестиційної привабливості та фінансової безпеки сільськогосподарських підприємств / В.М. Жук, Ю.С. Бездушна, О.С. Вдовенко // Облік і фінанси. – 2013. – № 4 (62). – С. 32–38.

Отражены проблемы финансовой безопасности предприятий и аграрной отрасли Украины в целом. Предложены теоретические и методические подходы к решению проблем финансовой безопасности на стыках финансовой и бухгалтерской науки. Раскрыта сущность и полезность идеологии научного империализма на примере бухгалтерского империализма. Уточненная сущность понятий «финансовая безопасность предприятия» и «макроэкономический уровень финансовой безопасности». Приведен пример научного обеспечения решения проблем экономической безопасности аграрных предприятий Украины в сочетании учетной политики и действия специальных режимов налогообложения.

Финансовая безопасность, исследования на стыках наук, бухгалтерский империализм, специальные режимы налогообложения, учетная политика, финансовая отчетность

In the article the problems of financial security enterprises and the agricultural sector in Ukraine as a whole are covered. The theoretical and methodological approaches are proposed that solving problems at the interface between financial security and financial accounting science. The essence and usefulness of scientific imperialism ideology are disclosed for example accounting imperialism. The essence of the concepts of 'financial security company' and 'macro level of financial security' is specified. An example of a scientific software solving the problems of the financial security of agricultural enterprises in Ukraine combined accounting policies and actions of special tax regimes is shown.

Financial security, research on the intersection of science, accounting imperialism, special tax, accounting policies, financial reporting.

УДК 336.77:631.11(438)

CREDITING OF AGRICULTURAL FARMS IN POLAND

**Doctor hab. Alina Danilowska, Associate Professor,
Warsaw University of Life Sciences, Poland**

The analyses showed that in Poland credit infrastructure is well developed so farmers have rather easy access to bank services. As far,

© Alina Danilowska, 2014